

SKUTOČNÝ PRÍBEH TRESTANCA

27

„Zo všetkého som si najjasnejšie uvedomoval fakt, že som na mieste, kde strávim skutočne dlhú časť svojho veľmi nevydareného života.“

Dušan Debnár

E

Vydavateľstvo Elist
www.elist.sk

Vydavateľstvo Elist
www.elist.sk

27

Dušan Debnár

Autor: © Dušan Debnár
Redaktor: Mgr. Simona Rošková
Korektúra: Mgr. Anetta Letková
Obálka: © František Hříbal

Vydalo vydavateľstvo Elist s.r.o.
Liptovský Mikuláš, rok 2018

Všetky práva vyhradené. Nijaká časť tejto knihy nesmie byť reprodukovaná, uchovávaná v rešeršných systémoch alebo prenášaná akýmkoľvek spôsobom vrátane elektronického, mechanického, fotografického či iného záznamu bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN: 978-80-8197-068-9

Predslov

Dušan Debnár bol počas niekoľkých mesiacov „mojím“ pacientom na oddelení ochrannnej liečby v nemocnici pre obvinených a odsúdených v Trenčíne. Z čoho sa liečil - to úzko súvisí s tým, čo uvádza vo svojej knihe a zďaleka to nebolo len predmetom tohto u nás časovo ohraničeného pobytu, ale skôr procesom jeho celoživotnej cesty a uzdravenia, zmierenie sa so svojim trestným činom, odpustenie, prijatie, s tým súvisiaca otázka ďalšieho životného smerovania nevyhnutne spojeného s pomocou druhým, či už „padlým“ ženám alebo väzňom a v neposlednom rade bola veľmi významnou téma kontaktu zo vzťahu s dcérami. Drvivá väčšina väzňov sa prezentuje ako nevinní, prípadne ako ukrivdení spoločnosťou. Je málo takých, ktorí sa aspoň snažia o reálny náhľad na svoju životnú históriu, na svoje kriminálne aktivity a celý kontext, ktorý im predchádzal a rovnako málo je ich motivovaných ku zmene životného štýlu.

S veľkým záujmom a zvedavosťou som si prečítala dokončené Dušanovo dielo. Je nefalšované v tom zmysle, že ponúka naozajstný Dušanov pohľad na vec, rovnako ako som mala možnosť spoznať jeho samého, neštylizované a verne odrážajúce subjektívne prežívanie človeka, ktorého život plynul obmedzene z hľadiska priestorového aj vzťahového. Môžeme sa na neho pozeráť akokoľvek, no prezentuje pohľad nevšedný tým, že smeruje do špiku kosti špecifickej spoločnosti. Čitateľovi sa len málokedy naskytne pohľad zvnútra tak spoločensky okrajového a dlhodobého životného rozpoloženia, aké je nútený prijať človek, ktorý je dlhodobo uväznený, dokonca v rôznych politických režimoch toho istého štátu. Zo svojho objektívneho mikrosveta nadväzuje postupne kontakty so sebou samým, so svojou „duchovnou matkou“, inými ženami, brodí sa svojim aj ich životmi prostredníctvom krehkej stužky písaného slova. Niekedy je ako chodec v bahne, viazne to, ale napokon

nemá možnosť inej voľby, ako ísť ďalej, ak v ňom nechce uviaznuť naveky. Reflektuje, že vývoj je možný aj v obmedzenom priestore a minimalizovaných podmienkach života je možný rast duchovný.

Ku mne sa Dušan dostal až po dlhej ceste, ktorú prešiel buď sám, alebo s pomocou iných ľudí. Bol to kompletný človek, ktorého nebolo treba viesť, ale komunikovať s ním.

Jeho kniha je veľmi skutočne uveriteľná pre ľudí, ktorí akýmkoľvek spôsobom prišli do kontaktu s výkonom trestu na Slovensku či už ako väzni, dozorcovia, alebo iný personál.

Za úplne najpodstatnejšie v celom príbehu považujem poslanstvo pre ostatných väzňov v závere knihy.

Klinická psychologička Diana Dočolomanská

Prvá časť

ZLYHANIE

1.

Narodil som sa do jednoduchej robotníckej rodiny, do ktorej neskôr pribudla sestra a brat. Moje detstvo zahŕňalo fyzickú prácu a poslúchanie na slovo. Nebol som vedený k zodpovednosti a správnym rozhodnutiam, čo neskôr viedlo k rôznym zlyhaniam.

Na podnet prísneho otca som sa vyučil za elektrikára. Všimol som si, že moji rovesníci žili úplne inak ako ja. Často som z domu utekal. Po vyučení som začal pracovať vo veľkom strojárskom závode. Chcel som sa osamostatniť a odísť z rodičovského hniezda, preto hneď, ako som sa zoznámil s prvým dievčaťom, zosobášili sme sa. Náš spoločný život však netrval dlho. Nebol som mentálne vyzretý a manželská zodpovednosť mi nič nehovorila. Manželka podala žiadosť o rozvod. Z nerovného vzťahu mi ostali dve dcéry.

Po nevydarenom manželstve som po krátkej známosti začal žiť v spoločnej domácnosti s atraktívnou blondínkou menom Ema. Dohodli sme sa, že po určitom čase sa zosobášime. Už v prvý večer som spozoroval, že Ema a alkohol sú nerozluční kamaráti. No nechcel som vidieť, či pochopiť, že popíjanie bolo u mojej družky dominantné. Neviem, čo som si nahováral, no zo svadby nakoniec nebolo nič. Ema čakala naše dieťa, ale potratila.

Môj otec niečo tušil, a tak nás začal prehovárať, aby sme odišli z mesta a presťahovali sa do rodičovského domu. Nesúhlasili sme. Dost často nás navštevoval sused Vojto z bytového domu, v ktorom sme bývali. Nebolo mi nič podozrivé. Mal asi päťdesiat rokov, ja tridsať a Ema dvadsaťsedem. Potvrdila sa stará osvedčená pravda, že celý panelák vedel o tom, čo sa deje, iba ja nie. Až raz!

Písal sa rok 1985. Bola bežná septembrová sobota. Vybral som sa na väčší víkendový nákup. Odchádzal som ráno okolo siedmej, Ema ešte spala. Vrátil som sa pred obedom. Doma ma však čakalo prekvapenie.

Družku som prichytil s Vojtom v chúlостivej situácii. Oboch som ich zabil. Bez krvi.

Dôvod? Nevera?! Žiarlivosť?!

Precitol som. Uvedomil som si, čo som vlastne urobil. Zabil som dvoch ľudí, no hlavne ženu, ktorú som miloval. Až tak som nedokázal zvládnuť neveru? Rozum, psychika i telo... všetko bolo v totálnom chaose. Myslenie, pohyby... všetko stratilo logiku. Čo som to urobil? A čo teraz?

Z bytu som odišiel. Netušil som, kam pôjdem, jednoducho som len kráčal. Vošiel som do prvej reštaurácie a objednal si víno. Plakal som. Ľudia sa ma pýtali, čo sa mi stalo. Čo som mal tým cudzím tváram povedať? Klamal som, že manželka mala autonehodu a je mŕtva. Pochopili a už sa nepýtali. Čašník mi priniesol ďalšie víno. Už si nepamätám, koľko pohárikov som do seba obrátil.

Precitol som až v nemocnici. V pyžame so zakrvavenou tvárou. Znova som si uvedomil, že som vzal život dvom ľuďom. Nie, nemohol som ostať v nemocnici. Presvedčil som personál, aby ma prepustili. Vyhoveli mi. Lenže čo ďalej? Napadlo mi, že sa vrátim do bytu a obeším sa, nech nás nájdú všetkých troch.

Nevedel som, že susedia nahlásili polícii podozrivé ticho v našom byte. Policajná hliadka sa išla presvedčiť, či sa niečo nestalo. Náhoda? Ťažko povedať či posúdiť.

Stretli sme sa pred dverami. Povedal som im, že v byte sú dvaja mŕtvi, ktorých som zabil. Neverili mi.

2.

Samotné vyšetrovanie nestojí za pozornosť. Nestalo sa nič zvláštne, čo by stálo za povšimnutie. Platilo však nariadenie, že som sa musel podrobiť psychiatrickému vyšetreniu, či som bol v čase spáchania trestného činu psychicky zdravý a zodpovedný za svoje konanie. Ako veľa ľudí, ani ja som nemal s týmto nijakú skúsenosť.

Orgány, ktoré ma mali v rukách, mi prideliť troch súdnych znalcov z odborov psychiatrie a psychológie. Následne ma dali previezť do väzenskej nemocnice. Z tých troch znalcov bola jedna žena – lekárka, ktorá ma od začiatku nemala rada (nedovolím si napísať, že ma nenávidela). Až po niekoľkých rokoch strávených vo väznici som pochopil prečo.

Žila taký život, za aký som usmrtil svoju životnú partnerku. Znalci sa zhodli na posudku, že som sa dostal do takého stavu zlosti, že už nebolo v mojej moci zastaviť skratové konanie. Väzenie v mojom prípade neodporúčali, no napriek tomu ma súdili aj odsúdili.

Samotný súdny proces mal dosť dramatický priebeh. Keď manželka nebohého suseda zistila, že nevera jej muža sa bude rozoberať podrobne a, pravdaže, verejne, rozplakala sa. Odišla a viac sa neukázala. Nepožadovala odo mňa ani žiadnu finančnú náhradu. Ani jej dve dcéry sa neprišli pozrieť na toho, kto im zavraždil otca.

Vedel som, že moja partnerka bola tehotná a potratila. Netušil som však prečo. Na súde totiž vypovedala suseda Angela, ktorá mi poskytla odpoveď. Spolu s mŕtvym Vojtom počas mojej neprítomnosti vyvolali Eme potrat. Spomínam si, že v ten deň som bol na návšteve u sestry. Vraj jej prikázali vliezť do vane s horúcou vodou a doslova do nej liali červené víno. Potrat sa podaril. Iniciatívy bol hlavne Vojto.

Vtedy som prvýkrát postavil proti sebe súdny senát, pretože po Angelinej výpovedi som prehovoril: „Úprimne ľutujem, že som usmrtil svoju družku.“

Čo sa týkalo suseda, tiež som pred súdom ťutoval, ale to, že odišiel z tohto sveta takou rýchlou smrťou.

Môj advokát sa snažil zmierniť účinok mojich slov pokúzaním na novú skutočnosť – výpoveď svedkyne, našej susedy. Zbytočne.

Druhýkrát som si poštvál súd proti sebe vtedy, keď ma oslovil prokurátor so slovami: „Obžalovaný, čo ste chceli týmto dokázať? Mysleli ste si, že žena bude patriť iba vám? Tým ste prejavili značné egoistické sklony.“

Celý súdny senát sa skladal len z mužov.

„Pán prokurátor, myslíte si, že by bolo správne, keby moja partnerka patrila aj vám i všetkým, ktorí zasadaajú v tomto senáte? Viete čo, pán prokurátor? Aj vápenku v Nemeckej, aj Lidice na mňa hoďte!“

Toto vyhlásenie ma pred súdom načisto odrovnalo. Písal sa rok 1985.

Predseda senátu sa na mňa rozkričal.

„Ak ešte raz na mňa zvýšite hlas, prestanem vás počúvať,“ odvetil som.

Sedela tam pekná mladá zapisovateľka, na ktorú som upriamil pozornosť.

„Áno, budem sa pozeráť na túto vašu pracovníčku a vás prestanem absolútne vnímať,“ dodal som.

Motív bol daný – žiarlivosť. Súd však v mojom prípade nenašiel žiadnu poľahčujúcu okolnosť, takže mi vymeral trest v trvaní dvadsaťdva rokov. Zaradili ma do tretej, najprísnejšej nápravno-výchovnej skupiny. Po vypočutí rozsudku som psychicky umrel.

Zomrel som až tak, že som sa neodvolal na najvyšší súd a nesnažil sa dosiahnuť zníženie vysokého trestu. Až po mnohých rokoch som pochopil, že spoločnosť v zastúpení súdu mala právo, ba až povinnosť zobrať mi život takýmto spôsobom.

3.

Do najprísnejšie stráženej väznice na západnom Slovensku ma spolu s inými väzňami priviezla ozbrojená eskorta. Zo všetkého som si najjasnejšie uvedomoval fakt, že som na mieste, kde strávim skutočne dlhú časť svojho veľmi nevydareného života. Nebudem poukazovať na väzenský systém, lebo to nie je úmyslom ani zámerom. Niekedy sa však tomu nevyhnem, lebo iba tak sa budú dať lepšie pochopiť súvislosti. Rád by som opísal, ako som sa zorientoval, respektíve nezorientoval už v zabehnutom väzenskom systéme. Ako som žil a čo všetko som musel urobiť preto, aby som prežil. A či sa mi podarilo zmeniť svoje osobnostné črty. Chcem napísať o tom, čo sa vlastne stalo so mnou za dvadsaťštyri rokov pobytu v troch slovenských väzniciach.

Odsúdení, ktorí ma poznali, ma už čakali, čo nebol potešujúci fakt. Nebolo to nijaké spomienkové stretnutie, ale tvrdá realita. Nakoniec sme sa stretli v najťažšom žalári. Presne vedeli, čo som urobil a už sa nevedeli dočkať, kedy prídem z vyšetrovacej väzby. Môj trestný čin stanovil dopredu priestor, v ktorom som sa mal pohybovať. V tomto bol spáchaný trestný skutok, jeho charakter a motivácia závažným faktorom. Medzi väzňami sa môj trestný čin považoval za takzvané čistý. Trestanci ma neodsudzovali, takže som mal obrazne povedané otvorené všetky dvere.

Väzni nadávali na súdy, no v skutočnosti práve oni boli najkrutejšími sudcami. Existovali také trestné činy, ktoré samotní odsúdení neprijímali. Takýmto delikventom potom dokázali znechutiť nielen väzenie, ale i život. Ja som medzi nich nepatril.

Hneď po nástupe na výkon trestu som začal pracovať. Ak bol odsúdený vyučený a mal v rukách nejaké remeslo, kompetentní sa to snažili patrične využiť. Bývanie som mal tiež zaistené, k tomu každodenný režim. Kto sa vtlesnal do takto stanovenej šablóny, mohol

prežívať bez nejakých väčších problémov. Osobnosť, ktorá sa vo svojom vnútri bála, sa rýchlo podriadila a poslúchala vždy a každého. Vlastná vôľa už neexistovala alebo bola veľmi hlboko potlačená. Toto však nebol môj prípad, takže bolo len otázkou času, kedy sa začnú problémy. Určite by nebolo vhodné, aby som sa nejako alibisticky snažil vracieť do detstva a tam hľadal poruchy mojej osobnosti.

Bol som dospelý tridsaťročný muž, ktorý musel vedieť nieť zodpovednosť za svoje činy. Moji spoluväzni, ktorí ma poznali, vedeli, že určite nežalujem. Nevieť vysvetliť, ako mohli byť o tom takí presvedčení. Vo väzenskom slangu som nebol takzvaný konfident. Znamenalo to, že už na začiatku som sa dozvedel o všetkých vnútro-útvarových tajomstvách. Niektoré boli menej, iné viac v zásadnom rozpore s ústavným režimom.

Pomaly som si začal robiť obraz o samotnom živote v povestne najťažšej väznici na Slovensku. Napriek tomu, že som bol elektrikár, umiestnili ma do krajčírskkej dielne. Sedieť za šijacím strojom sa mi vôbec nechcelo. Bol tam dosť prísny pracovný režim a nastolená veľká osobná nesloboda. Mali to prepracované naozaj poctivo. Lenže u mňa to bol aj psychologický problém. Žena, s ktorou som žil a ktorú som zabil, bola krajčírka, takže myslou som bol stále pri nej a pri jej práci. Toto vypätie som vydržal tri mesiace a potom som pracovisko jednoducho odmietol.

Nasledoval trestný oddiel. Vydobyl som si iné pracovisko, dokonca i miesto elektrikára, ale hodnotenia mojej osoby sa posunuli výrazne nadol. Bol som ten, ktorý stále niečo odmietal. Toto označkovanie nebolo pre môj ďalší život veľmi príjemné. Na slobode som nemal žiadne zázemie, nebol som s nikým v kontakte, takže o tie maličké výhody som vôbec nestál. Spoliehal som sa na to, že som vedel pracovať. Prácou som chcel vykrývať moju neschopnosť poslúchať. Čiastočne sa mi to aj darilo. Moja kvalitná a rýchla práca bola pre mňa akousi tichou devízou. Zachraňovala ma od menších prehreškov

súvisiacich s osobnou disciplínou i ústavným režimom. S jedlom rastie chuť a je úplne jedno, či je to na slobode alebo vo väzení. Tak to vždy bolo, je a aj bude.

Prácou a obchádzaním predpisov sa mi dosť výrazne darilo zlepšovať si v ústave životnú úroveň. Citeľne som si polepšoval finančne. No ako to už býva, takýto spôsob života smeroval k jedinému – k závisti menej úspešných trestancov, čo bol v zariadení úplne prirodzený jav. Keďže som si bol vedomý svojej pracovnej nenahraditeľnosti, mal som pocit, že sa mi nemôže nič stať a nevyšimá som si možné riziká.

Môj príbeh má jasne stanovené zameranie. Prišiel však čas, keď zvažujem, či by som predsa len nemal predstaviť niečo, o čom sa v určitom čase veľa rozprávalo. Informácie boli zväčša strohé, a keď sa toho chytili aj takí rozprávači, ktorí boli priamymi účastníkmi hraničných situácií, zväčša sa nevyhli tendenčnému posudzovaniu udalostí a ľudí. Určite nemám v úmysle stavať sa do pozície, že iba môj pohľad a moje posúdenia sú správne. Tiež mám svoje chyby a zlovyky. V tomto sa určite nelíšim od iných. No napriek tomu sa pokúsim predstaviť v situáciách, keď išlo z ľudského hľadiska o jediné – prežiť vo väzení.

Vrátim sa na začiatok.

Polícia ma priviezla do vyšetrovacej väzby. Umiestnili ma do cely, kde už boli dvaja obvinení. Jeden z lúpežnej vraždy poštárky a druhý tiež zo zabitia. Bol to podobný prípad ako môj, ibaže on usmrtil iba muža, milenca svojej priateľky. Ju nechal žiť, ale keď som im porozprával môj prípad, ľutoval, že to neurobil ako ja.

František a poštárka, to už bol tvrdší oriešok. On však kategoricky odmietal, že by také niečo urobil. Či to už bolo tak, alebo onak, pravda bola taká, že po dvadsiatich šiestich mesiacoch ho z väzby prepustili, pretože mu neboli schopní dokázať, že zločin skutočne spáchal. Ak sa prokuratúre nepodarilo nájsť dostatočné množstvo dôkazov, ani socialistické zriadenie si nedovolilo odsúdiť človeka za trestný čin. Františka prepustili a ja

som tam zostal s druhým zločincom. Patrika odsúdili na štrnásť rokov a odviezli do najprísnejšie stráženej väznice. Ja som na toto všetko ešte len čakal. Vedel som, že i ja pôjdem do rovnakého nápravného zariadenia, ale určite som nič neplánoval, vlastne som toho ani nebol schopný. Človek by si myslel, že trestný čin poriadne zaťažuje ľudskú psychiku, no opak bol pravdou. Až oveľa neskôr som sa presvedčil, čo všetko popri myšlienkach o vykonanej vražde dokáže človek ešte vymyslieť. Už som spomínal, ako ma privítala najťažšia väznica aj samotní trestanci. Keďže som bol elektrikár, zaradili ma na zodpovedajúce pracovisko. Bol som tam asi dva týždne, ešte som sa ani poriadne neorientoval a už došlo k zmene. Bez vysvetlenia ma preradili na izolované krajčírske pracovisko, preto som sa musel presťahovať aj do iného oddielu. A tam ma čakalo poriadne prekvapenie – môj známy z väzby, Patrik.

Zvítali sme sa.

„Dušan, moju skrinku s vecami považuj odteraz aj za svoju. Čo je moje, bude aj tvoje.“

Nebol som na také niečo zvyknutý, ale nejako zvlášť som sa nad jeho správaním nezamýšľal, keďže som mal čo robiť sám so sebou.

Väzenie v tých rokoch nieslo so sebou oveľa viac obmedzení, než je to teraz. Káva a čaj boli vyslovene zakázané, nesmeli sa pripravovať ani v cele, ani na pracovisku. Zvláštnosťou bolo, že v Patrikovej skrinke sa nachádzal zakázaný tovar. A mal byť aj pre mňa. Neskúmal som prečo. Chcem zdôrazniť, že na vtedajšie pomery to bolo skutočne nákladné. Začal som pracovať, presnejšie povedané, snažil som sa. Musel som sa naučiť ovládať prácu na šijacom stroji. Môj známy z väzby bol stále poruke a pomáhal mi, kde to bolo potrebné.

Asi po dvoch až troch týždňoch si ma zavolať útvarový pracovník, ktorého sme volali bezpečák. Mal hodnosť kapitána. Vlastne ani dnes neviem presne povedať, čo bolo v skutočnosti náplňou ich práce v ústave. No o jednom som presvedčený. Vyrábali si väzenských

donášačov – takzvaných konfidentov. Naozaj bohumilá činnosť!

„Debnár, máte veľký trest a môžete si ho odsedieť rôzne. Ako obyčajný trestanec alebo – a to už môžem zariaďovať – s vašimi vedomosťami a vzdelaním z vás môžem urobiť brigádira (väzenského predáka). No potrebujem, aby ste mi porozprávali, ako to bolo s tým Františkom vo vyšetrovacej väzbe. Mám informácie, že ste si boli blízki a že vám porozprával, ako zabil a olúpil poštárku. Neprekáža vám, že vás odsúdili a on si žije nepotrestaný na slobode? Pomôžte nám a my pomôžeme vám, aby ste mali v našom zariadení lepšie podmienky.“

Vedel som, že toto je vážna vec a hneď mi napadlo, kto za týmto všetkým je – Patrik. Poriadne som si premyslel každé slovo, ktoré som chcel vysloviť.

„Pán kapitán, predpokladám, že ste vzdelaný človek. Na výložkách uniformy máte toľko hviezd ako je na nebi a naozaj veríte tomu, že František povedal niečo také práve mne? Uvažujte, naozaj čakal len na to, kým príde za ním nejaký Debnár a celé mu to porozpráva? Veď mu šlo doslova o život (vtedy platil ešte trest smrti) a ja som bol ten posledný, komu by sa spovedal. Skutočne si myslíte, že by to bolo vôbec možné?“

Kapitán mi však neveril ani slovo a znovu zopakoval svoju výhodnú ponuku. Videl som, že to nikam nevedie, tak som rozhovor jednoducho ukončil a požiadal som, aby som mohol odísť.

Keď som prišiel do cely, všetci boli zvedaví, načo si ma dal kapitán predvolať, no ja som mlčal. Zapálil som si cigaretu a premýšľal, čo mám urobiť. Stratiť som už naozaj nemal čo. Fyzicky som bol na tom relatívne dobre a nebál som sa, čo bola vo väzení veľká devíza.

Potrestám ho! Svoje rozhodnutie som oznámil kamarátovi. Dohodli sme všetky detaily.

Patrika som bez výstrahy či nadávania dvakrát udrel. Spadol na zem. Sadol som si naňho, hlavu som mu stlačil medzi kolená, aby sa nemohol brániť.

„Ak mi teraz nepovieš celú pravdu, čo si tým sledoval, tak ti tu na mieste vyberiem obe oči a už nikdy viac nebudeš vidieť.“

Ostatní zločinci sa na nás pozerali a čakali.

Sedeli za násilné trestné činy, ale vo svojej podstate to boli obyčajní zbabelci. Patrik mal veľký strach, takže začal rozprávať.

Mal veľký trest a chcel si uľahčiť pobyt za mrežami. Už vo väzbe, keď prepustili Františka sa mu v hlave zrodil plán, a keď prišiel do nápravného zariadenia, začal hneď konať. Najskôr čakal, na ktoré pracovisko ma zaradia, potom sa dal predviesť k bezpečákovi a prišiel so svojou verziou. Povedal im, že ak bude mať možnosť po večeroch pri čaji či káve to zo mňa dostane a že sa určite prerieknem. Pracovníci si overili, či sme naozaj boli všetci spolu vo vyšetrovacej väzbe v jednej cele a či museli Františka prepustiť. Vedeli, že ak by vyriešili tento prípad, znamenalo by to pre nich istý kariérny postup.

A tak začali vytvárať priestor pre ich Patrika. Dali mu množstvo čaju (čo na tom, že to bolo zakázané, oni si to mohli dovoliť) a cigariet. Mohol si vybrať do cely väzňov, ktorí by potom dosvedčili moje prerieknutie. Už som chýbal len ja. Bezpečáci to urobili po svojom – dali ma preložiť z pracoviska, pretože mali takú právomoc a mohli to urobiť bez vysvetlenia.

Nečakane som sa tak ocitol na druhom pracovisku a, samozrejme, aj v oddiele. Lenže plán im nevychádzal a stále som mlčal, čo bolo prirodzené, lebo som ani nemal čo povedať.

Páni nadriadení videli, že ich Patrikovi sa nedarí, preto sa rozhodli, že vystúpia z tieňa a zoberú veci do vlastných rúk. Ich kapitán u mňa nepochodil a nastrčený Patrik skončil na zemi a zo strachu všetko vyklopil. Keďže sa dôležití páni všetko dozvedeli, o mňa už nestáli a situáciu vyriešili zase po svojom.

Patrika preradili na dobré pracovisko a mňa ponechali za trest na izolovanom, z ktorého som sa síce dosť komplikovane, ale nakoniec i tak dostal. Pre môj ďalší

život vo väznici mala táto udalosť značne určujúci charakter. Medzi trestancami sa rozchýrilo, že ani pod príslubom veľkých výhod som sa nedal nahovoriť na bonzovanie.

Bol som znova odsúdený. Trest mi zvýšili o sedem rokov. Súдне mi sprísnilo trest tak, že ma umiestnili na tridsať mesiacov do zostrenej izolácie.

Či už bol František vinný alebo nie, nebolo teraz podstatné. Ako väzeň som zabodoval a potvrdil sa o mne chýr, že určite nespolupracujem. A bezpečáci? Viac o mňa záujem nemali.

Život na slobode bol presne taký istý ako za mrežami. Hľadali sa ľudia ochotní spolupracovať. Teraz, keď píšem tieto riadky, neviem odprisahať, ako by som sa vtedy zachoval, keby sa mi František priznal k trestnému činu. Zatajil by som to? Naozaj netuším. Dá sa však opýtať aj inak. Keby som na ušľachtilú ponuku prikývol a prezradil, že sa mi naozaj priznal, čo by sa s ním stalo?

Vymerali mi takmer dvadsaťdeväť rokov trestu. Čo som mal robiť v tejto situácii? Okrem dvoch malých fotografií svojich dcér som nemal absolútne nič. Bývala manželka mi napísala do väzenia a v liste mi poslala fotky našich dievčat. Tieto podobizne ma zmobilizovali natoľko, že som sa rozhodol. V podmienkach, v akých som sa nachádzal, som sa otvorene hlásil k svojmu rozhodnutiu začať bojovať o svoje dcéry, čo všetci považovali za bláznovstvo a mňa za nenormálneho.

Predvolala si ma väzenská psychiatricka, no nie s úmyslom pomôcť mi.

Bola stručná.

„Rozumiete výrazu bilančná samovražda?“

„Určite áno, ale v súvislosti s mojou situáciou na to zabudnite.“

Netuším, čo si o mne všetci mysleli, no určite to nebolo nič lichotivé. Bol som rozhodnutý, no stále ma trápili otázky, ako zvládnem výkon trestu a súčasne boj o svoje dcéry.

Svojimi riadkami nechcem vzbudzovať ľútosť. Skutočne som bol vinný, takže trest bol zaslúžený. Život v izolácii bol naozaj veľmi ťažký.

Boli to roky, keď v spoločnosti dochádzalo k veľkému politickému pohybu. Ako už býva historickým pravidlom všetko do času, aj socialistické zriadenie sa skončilo a začalo ho nahrádzať niečo iné. V tej dobe viac euforické než premyslené. Niečo chaotické, čo nemohlo ani vydržať, ani byť základom pre nejaké rozumné spoločenské zriadenie. Dnes tomu hovoria demokracia, no pochybujem, že je to správny preklad tohto pojmu.

V tom, v čom žije dnešná spoločnosť, sa dá ťažko zorientovať, nieto ešte správne a výstižne pomenovať. Na slobode sa vyskytli takzvané zlomové momenty, ktoré potom vyústili do masových demonštrácií. To isté platilo aj pre slovenské nápravno-výchovné zariadenia. Vo väznici to bola tiež udalosť – násilie dozorcov.

Stalo sa to v roku 1988. V izbe nás bývalo zhruba dvadsaťpäť. Do práce sme chodili na tri zmeny, takže celý týždeň sme sa striedali. Jedni v práci, druhí do práce a iní po práci. V sobotu dopoludnia mohli spať len tí väzni, ktorí sa vrátili z nočnej. Do našej izby prišiel referent režimu. Mal napísaný menný zoznam a podľa neho kontroloval, či spia len tí, ktorí boli naozaj v práci. Tak sa dostal k jednému väžňovi, ktorý spal, no v zamestnaní nebol. Dozorca si zavolať na pomoc ešte ďalších kolegov. Odsúdeného vyvliekli z izby a zbili na smrť! Áno, jednoducho ho zabili! Motív? Spal v nepovolenom čase.

Neviem, či to bola nezvládnutá agresivita, alebo bohorovnosť dozorcov, no tento čin nezostal bez následkov. Náčelník ústavu aj minister spravodlivosti boli vymenení. A pracovníci zboru? Aktéri? Vymerali im smiešne tresty. Niektorí po súde i naďalej pracovali vo väznici ako dozorcovia. Toto bol zlomový bod v nápravnom zariadení, keď i v tomto prostredí začalo byť dusno nejak inak.

4.

Spoločenské pomery pred Vianocami 1989 boli vskutku zaujímavé. Bolo nemysliteľné, aby taký prevrat v spoločnosti nemal dosah na nápravné ústavy, nevynímajúc zariadenie, kde som si odpykával trest. Dá sa povedať, že práve odtiaľto sa určovalo celé väzenské dianie. Bolo to prirodzené. V tom čase tam bolo okolo dvetisícpäťsto najťažších zločincov. Ani dnes neviem s určitosťou povedať, kto prvý vyhodil ešusy (misky na jedlo) von oknom. O chvíľu sme sa ich zbavili všetci. Takto vyzerala naša basa deň pred Štedrým večerom. Trestanci si vytvorili akýsi zvláštny akčný výbor, pretože sa spojili takí, ktorí boli ešte pred pár dňami všeobecne považovaní za to najhoršie, čo môže väzenie vyprodukovať.

Tak či onak, tento takzvaný akčný výbor vyhlásil v mene všetkých odsúdených protestnú hladovku. Aby som bol presný, bolo to skôr symbolické vyhlásenie. Nech mi aktéri odpustia, ale pred Vianocami sa nám dostávalo dosť jedla. Veľké nákupy, balíky od rodín, a to najdôležitejšie – mali sme prístup do väzenskej kuchyne. Hladovka bola teda iba naoko. Ľudia, ktorí žili svoje životy v každom smere nepoctivo, nemohli ani nič iné vymyslieť. Keďže spoločenský pohyb bol masívny, nemohlo to ostať bez povšimnutia. S odstupom času sa dá povedať, že dokonca boli prejavené určité sympatie – spoločnosť a tí za mrežami. Ako sa to prejavovalo?

Väznicu navštevovalo dosť novinárov a budúcich politikov. Témou odsúdených bola možná amnestia. Toto bola i hlavná požiadavka, prečo bola vyhlásená hladovka. Režim nebol žiadny, všetko si organizovali samotní obyvatelia väznice. K dobru sa dalo pripísať, že i pri takom veľkom množstve odsúdených nedošlo k nijakému násiliu. No skôr či neskôr k nemu muselo dôjsť! Násilní zločinci a bez násilia? Skutočne to bola iba otázka času.